

การบวชชอยู่ที่บ้าน

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

โดย ท่านพุทธทาสภิกขุ



บวชอยู่ที่บ้าน แต่มีสติอย่างนี้ ลองคิดดูคำนวณดู บวชอยู่ที่บ้านโดยการมีสติอย่างนี้ อยู่ที่บ้านมันดีกว่า ที่บวชอยู่ทีวัดหลาย ๆ องค์ ที่ไม่ประสีประสาอะไร ไม่รู้จักแม้แต่ว่ามีสติคืออะไรด้วยซ้ำไป นี่ขอให้สนใจว่า ที่บ้านกับบวชได้ บวชได้อย่างยิ่ง ถ้ามีสติสมบูรณ์ ในลักษณะอย่างที่กำลังมานี้

เรามีหลักว่า ในขณะที่สัมผัส สัมผัสหรือกระทบ ต้องมีสติ เมื่ออะไรมากระทบจิตทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ต้องมีสติ ให้เป็นการสัมผัสสิ่งนั้น ๆ ด้วยสติ ก็เรียกว่า สัมผัสด้วยวิชชา สัมผัสด้วยปัญญา มีความลึ้มหลึ้มตาม ก็กระทำไปอย่างถูกต้อง ไม่ผิดพลาดใด ๆ ไม่อาจจะเกิดทุกข์ได้ นี่เรียกว่า เราสัมผัสโลกด้วยสติปัญญาอยู่ทุกวัน ๆ ทุกวัน ๆ ทุกวัน ๆ สัมผัสโลก คือ สิ่งทั้งปวงที่มากระทบ ด้วยสติด้วยปัญญาอยู่ตลอดเวลา ก็ไม่เกิดความทุกข์ บวชอยู่ที่บ้าน เป็นนักบวชอยู่ที่บ้าน ทำได้อย่างนี้ ก็คือ ปฏิบัติสูงสุด ตามหลักพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว

นี่จำไว้ว่า ถ้าว่าทำผิดเมื่อผัสสะ คือเป็นสัมผัสด้วยความโง่ ด้วยอวิชชา แล้วก็เกิดทุกข์ ถ้าสัมผัสด้วยวิชชา รู้จริงตามที่ เป็นจริงอย่างไร เรียกว่า เป็นสัมผัสด้วยวิชชาแล้ว ก็ไม่เกิดทุกข์ ฉะนั้น อย่าได้มีการสัมผัสด้วยความโง่ อย่าได้มีการกระทบหรือรับอารมณ์ใด ๆ ด้วยความโง่ แต่ให้รับหรือรู้สึกอารมณ์นั้น ๆ ด้วยสติ ด้วยปัญญา และให้ฝึกฝน อยู่เป็นประจำ

เรื่องนี้ พุทมนักพูดได้ และพูดง่าย แต่พอถึงคราวที่จะทำมันไม่่ง่ายนัก มันอาจจะพลั้งเผลอ หรือทำไม่ได้ ต้องมีความทุกข์กันเสียก่อน ตั้งหลายครั้งหลายหนแล้วจึงค่อย ๆ ทำได้ จึงค่อย ๆ ทำได้ นี่มันจึงจะสำเร็จประโยชน์ ค่อย ๆ ทำได้ ฉะนั้น จะต้องฝึกฝนอยู่ให้ดีที่สุด เหมือนที่เขาฝึกฝนอะไร ๆ ที่เขาพอใจ อย่างพวกที่เล่นกีฬา เล่นศิลปะหาเงิน

หาทอง เขาฝึกเหลือประมาณ เช่นว่า จะเตะตะกร้อลอดบ่วงได้ อย่างนี้ต้องฝึกเหลือประมาณ นี่ก็เหมือนกันแหละ เราก็ฝึกเหลือประมาณ ฝึกที่จะให้มีสติ ทุกครั้งที่ผัสสะ แล้วถ้ามันล้มเหลว เผลอไป ก็ละอาย ๆ ละอายแก่ตัวเอง ว่าไม่สมควรแก่เราเลย ที่เป็นผู้ไม่มีสติ ขาดสติ พลังเผลอจนเกิดความทุกข์ เราไม่ได้เกิดมาเพื่อความทุกข์ แล้วทำไมจึงมากมายเป็น มาเกิดเพื่อความทุกข์อย่างนี้ ก็เสียใจอย่างยิ่ง ละอายอย่างยิ่ง ทุก ๆ คราวที่พลั้งพลาด เผลอไป จนเกิดความทุกข์ ไม่เท่าไร มันก็จะไม่เผลอ ก็จะเผลอน้อยเข้าจนไม่เผลอ

อุปมาสมมติเหมือนอย่างว่า มันเดินตกร่อง ตกร่องที่นอกชาน หรือตกร่องที่ไหนก็ตาม มันเดินไม่ดี ไม่ดูให้ดีแล้ว มันตกร่อง เดินตกร่องนั้นมันทั้งเจ็บด้วย แล้วมันทั้งนำละอายด้วย ใครเห็นก็ละอายเขา ถ้าคอยสังวรอยู่ว่า มันเจ็บด้วย มันละอาย มันนำละอายอย่างยิ่งด้วย ก็จะมีสติขึ้น เมื่อระวังดีขึ้น มันก็ไม่ตกร่องอีกต่อไป นี่แหละการที่จะมีสติอย่างดีที่สุด ต่อสิ่งที่เรียกว่า ผัสสะนั้น ต้องตั้งใจอย่างนี้ต้องอธิษฐาน จิตอย่างดียิ่งที่จะไม่พลั้งเผลอ และกลัวว่า มันเป็นทุกข์ และละอาย ว่ามันเป็นสิ่งที่นำละอาย

เดี๋ยวนี้เราไม่รู้ลึกกันเสียทั้ง ๒ อย่าง หรือทั้งทุกอย่าง กลัวก็ไม่กลัว ละอายก็ไม่ละอาย มันก็เลยมีได้มากแล้วเป็นทุกข้ออยู่ข้างใน ก็เพราะว่าไม่มีใครรู้ แม้ว่าไม่มีใครรู้ แต่มันเป็นทุกข้ออยู่ข้างใน ก็ขอให้กลัวและให้ละอายอย่างยิ่ง ยิ่งกว่าที่มันมาข้างนอก จนคนอื่นเขารู้หรือเขาหัวเราะเยาะ

นี่ผู้ที่มีธรรมะแล้ว ก็จะต้องมีความกลัวและความละอายอย่างยิ่งอยู่ประจำตัว มีหิริ มีโอตตบิปะ ในธรรมะที่เป็นภายในอย่างนี้แหละ มีประโยชน์ดียิ่งกว่าที่เป็นภายนอก เป็นเรื่องภายนอก หมายความว่าที่ใคร ๆ เขารู้เขาเห็น ก็ยังไม่สำคัญเท่าที่ไม่มีใครรู้เห็น เราดูเห็นของเราแต่คนเดียว นี่มันสำคัญมาก มันเสียหายมาก มันเป็นเรื่องที่จะยอมให้มีขึ้นมาไม่ได้

นี่ขอให้สนใจ มีสติเท่านั้นแหละ มันก็รอดจากความทุกข์ในทุกกรณี มันไม่สร้างความทุกข์ขึ้นมาได้ เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ขึ้นมาได้ ไม่ต้องไปโทษผีลางเทวดา ซึ่งเป็นความโง่งอย่างยิ่ง เพิ่มขึ้นอีกเรื่องหนึ่ง มันโง่งจนปล่อยให้ความทุกข์เกิดขึ้นแล้ว นี่มันก็โง่งหนึ่งแล้ว ที่มันนั้นก็ไปโทษผีลางเทวดา มันก็เป็นอีกโง่งหนึ่ง มัน ๒ โง่ง ๓ โง่ง เข้าเข้าไป แล้วมันก็น่าละอายสักเท่าไร ขอให้คิดดู

ความสุขและความทุกข์เกิดขึ้น เพราะเราทำผิดหรือทำถูกเมื่อมีผัสสะ ที่เรียกว่า ตามกฎอภิปัจจยตา มีพระบาลีตรัสไว้ ซึ่งควรจะนึกถึงด้วยเหมือนกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า สุขทุกข์ไม่ได้เกิดมาจากพระเป็นเจ้า สุขทุกข์ไม่ได้เกิดมาจากกรรมเก่า และสุขทุกข์ก็ไม่ใช่ไม่มีเหตุ สุขทุกข์ก็มีเหตุ เหตุนั้นก็คือ ทำผิดหรือทำถูกตอกฎอภิปัจจยตา ถ้าทำผิดตอกฎอภิปัจจยตาก็เกิดทุกข์ ถ้าทำไม่ผิดก็ไม่เกิดทุกข์ ทำผิดตอกฎอภิปัจจยตา ก็ทำเมื่อมีอารมณ์มากระทบนั่นเอง เมื่อมีผัสสะนั่นเอง เป็นเวลาสำคัญที่สุด ที่จะต้องประพฤติให้ถูกต้องกฎอภิปัจจยตา แล้วมันก็ไม่เกิดความทุกข์

นี่ ถ้าทำสติได้อย่างนี้ แม้บวชอยู่ที่บ้าน ก็ดีกว่าพวกที่บวชอยู่ที่วัดเป็นไหน ๆ นี่พูดอย่างนี้มันชอบกลเหมือนกัน แล้วมันก็เสี่ยงอยู่ว่าจะอันตราย แต่ขอยืนยันว่า ถ้าบวชอยู่ที่บ้านแล้วทำได้อย่างนี้ ดีกว่าพวกที่บวชอยู่ที่วัดโดยมากที่ไม่ทำอย่างนี้ ที่ไม่ได้ทำอย่างนี้ บวชละเมอ ๆ อยู่

๔. มีสมาธิ มุ่งนิพพานเป็นอารมณ์

นี่อีกข้อต่อไป ก็ว่า มีสมาธิ กำหนดไว้ให้ดี ๆ นะ ข้อที่ ๑ มีสติทา อย่างที่ว่ามาแล้ว ข้อที่ ๒ มีวิริยะ ข้อที่ ๓ มีสติ นี่ข้อที่ ๔ มีสมาธิ มีสมาธิ

สมาธิคืออะไร? ท่านบัญญัติความหมายไว้ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด เป็นสมาธิใหญ่หลวงมหาศาลเลยว่า สมาธิ คือ เอกัคคตาจิตที่มีนิพพานเป็นอารมณ์ เอกัคคตาจิตที่มีนิพพานเป็นอารมณ์ อาตมาารู้สึกว่าบางคนฟังไม่ถูกกึ่ง ไม่รู้ว่าอะไร เอกัคคตาจิตที่มีนิพพานเป็นอารมณ์ ก็บอกเสียเลยว่า เอกัคคตาจิต คือ จิตที่มีความคิดเพียงสิ่งเดียวมุ่งเพียงสิ่งเดียว ตั้งอยู่ในสิ่งเดียว เอกัคคตาจิต แปลว่า มียอดยอดเดียว เอกัคคตาจิต จิตที่มียอดยอดเดียว คือมันมุ่งอยู่ที่สิ่งสิ่งเดียว นี้เรียกว่า เอกัคคตาจิต และมันมุ่งต่อพระนิพพานเท่านั้น ไม่มุ่งต่ออันอื่นก็เรียกว่ามันมีนิพพานเป็นอารมณ์เอกัคคตาจิตที่มุ่งต่อพระนิพพานเป็นอารมณ์นั่นแหละคือใจความของสิ่งที่เรียกว่า สมาธิ มันจะทำสมาธิแบบไหน ก็แบบ ก็สืบแบบ ทำไปเถอะ ต่าง ๆ แปลก ๆ กัน ใจความของมันมันก็อยู่ที่ความมุ่งพระนิพพานเป็นอารมณ์ของจิตที่ตั้งไว้ เป็นอารมณ์เดียว เป็นสิ่งเดียวจะพูดให้ง่ายที่สุดเดี๋ยวนี้ ก็พูดว่า หวังพระนิพพานเป็นอารมณ์อยู่ตลอดเวลา นั่นแหละ เมื่อรู้จักพระนิพพานพอสมควรแล้ว การที่หวังพระนิพพานอยู่ตลอดเวลา นั่นแหละคือเอกัคคตาจิตที่มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ อยู่ที่บ้านก็ทำได้ เมื่อกำลังเป็นทุกข์อยู่แล้วก็ถึงชวนให้ทำเป็นทุกข์ด้วยเรื่องใด ๆ อยู่ ก็มุ่งต่อพระนิพพาน คือดับทุกข์ เป็นอารมณ์ นี่โดยทั่วไปเรารู้ว่า เรามีชีวิตอยู่ที่นี่เพื่อจะบรรลุ นิพพาน จิตจึงมุ่งจ้องจอดจ่ออยู่แต่พระนิพพานเพียงสิ่งเดียว เป็นอารมณ์ นี่คือความหมายของสมาธิ

ที่นี้ที่เขาทำสมาธิอย่างนั้นสมาธิอย่างนั้นเป็นขั้นตอน ๆ หลาย ๆ ขั้นตอนนะ มันแยกย่อยให้ละเอียด แต่เมื่อรวมความหมดแล้ว มันมุ่งต่อนิพพานเป็นอารมณ์ เช่นว่า สติกำหนดลมหายใจอยู่ ลมหายใจสั้น ลมหายใจยาว ลมหายใจออก ลมหายใจเข้าก็ตามเถอะ ทำจิตให้เป็นสมาธิด้วยการกำหนดอย่างนี้ แต่มันมีนิพพานเป็นอารมณ์ที่หวังอยู่ข้างหน้า คือทำสมาธินี้เพื่อจะดับทุกข์สิ้นเชิงในปลายทาง ในจุดหมาย ปลายทาง ทำสมาธิขึ้นมาแล้ว ก็ทำเป็นวิปัสสนา เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วก็เบื่อหน่ายคลายกำหนด ก็หลุดพ้น มีนิพพานเป็นอารมณ์ ฉะนั้น ความหมายนี้ดีที่สุดแล้วว่า สิ่งที่เรียกว่า สมาธินั้น คือ เอกัคคตาจิตที่มีนิพพานเป็นอารมณ์

(อ่านต่อฉบับหน้า)

คัดจากหนังสือ บวชทำไม โดย ท่านพุทธทาสภิกขุ
จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ ธรรมบรรยายประจำวันเสาร์
ภาคมาฆบูชา ครั้งที่ ๑๒